

Warszawa, dnia 10 stycznia 2011 r.

RPO-662080-VII-7020/7016/10/JJ

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Izbie Wytrzeźwień w Rzeszowie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 9 grudnia 2010 r. do Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie, przy ul. Kochanowskiego 17 (zwanej dalej Izbą lub placówką), udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, którzy wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób doprowadzonych do wytrzeźwienia, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowy na temat funkcjonowania Izby z Dyrektorem oraz innymi pracownikami pełniącymi dyżur w placówce;
- dokonano oglądu Izby, w tym: sal dla osób zatrzymanych, wyodrębnionych pomieszczeń dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie, ambulatorium, sanitariatów, magazynów do przechowywania bielizny pościelowej brudnej i czystej, pomieszczenia służącego do przyjmowania i zwalniania osób;
- zapoznano się z następującą dokumentacją Izby: Regulaminem organizacyjnym i Regulaminem wewnętrznym Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie, Statutem Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie, Prawami osób przebywających w Izbie Wytrzeźwień w

Rzeszowie, świadectwem wzorcowania alkometru, Protokołem Kontroli Sanitarnej Państwowego Powiatowego Inspektoratu Sanitarnego w Rzeszowie z dnia 16 września 2010 r., statystyką za 2009 r., Analizą działalności Izby Wyrzeźwień w Rzeszowie za okres 2005 r. – 2009 r.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Izby Wyrzeźwień w Rzeszowie oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka Izby.

Izba Wyrzeźwień w Rzeszowie jest jednostką użyteczności publicznej utworzoną w celu przyjmowania osób w stanie nietrzeźwości dowiezionych z terenu Miasta Rzeszowa oraz do sprawowania opieki nad tymi osobami do czasu ich wyrzeźwienia. Osoby w stanie nietrzeźwości dowiezione z terenu innych jednostek samorządu terytorialnego mogą być przyjmowane w Izbie wyłącznie na zasadach określonych uchwałą Rady Miasta Rzeszowa, w wyniku podpisania stosownego porozumienia o świadczenie tego rodzaju usług. W 2010 r. umowy takie podpisane zostały z 52 gminami. Nadzór nad działalnością Izby sprawuje Prezydent Miasta Rzeszowa.

Pojemność Izby wynosi obecnie 29 miejsc (w tym 5 dla kobiet). W dniu wizytacji w placówce przebywało 13 pacjentów (w tym 3 kobiety). Mężczyzna, który był zwalniany z Izby w trakcie przeprowadzania wizytacji, nie wyraził zgody na indywidualną rozmowę z przedstawicielem RPO.

Osoby nietrzeźwe umieszczane są w salach wieloosobowych, wśród których wydzielono sale dla mężczyzn, kobiet oraz osób do lat 18. Wyodrębniono także pomieszczenia przeznaczone dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia albo zdrowia lub życia innych osób przebywających w Izbie.

Jak ustalono, czynności związane z przyjęciem kobiet oraz bezpośrednią opieką nad nimi w czasie pobytu w Izbie sprawuje pracownik medyczny oraz żeński personel.

W Izbie zatrudnionych jest 5 kierowników zmiany pełniących jednocześnie obowiązki depozytariuszy, 9 opiekunów zmiany, 4 porządkowe oraz pracownicy administracyjni. W dniu wizytacji w skład zmiany wchodził: kierownik zmiany, 2 opiekunów zmiany, lekarz oraz porządkowa. Jak wynika z informacji zgromadzonych podczas wizytacji, wszyscy pracownicy, poza lekarzem, posiadają orzeczenia psychologiczne o przydatności do pracy w Izbie wydane na podstawie jednorazowych badań. Ponadto, pracownicy Izby corocznie uczestniczą w szkoleniach z zakresu udzielenia pierwszej pomocy, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. Szkolenia te organizowane są głównie przez Miejskie Centrum Pomocy Rodzinie. Dodatkowo, jak wskazał Dyrektor Izby, odbywają się regularne szkolenia w zakresie etyki pracy z osobami uzależnionymi, prowadzone przez księdza mającego wieloletnie doświadczenie w pracy z osobami uzależnionymi.

Izba nie zatrudnia psychologa. W związku z tym cele określone w § 18 pkt 5 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w *sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego* (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192, ze zm.), zwanego dalej rozporządzeniem, są realizowane w ograniczonym zakresie. Zgodnie z zapisami zawartymi w Regulaminie Wewnętrznym Izby Wytrzeźwień, przeprowadzanie rozmów motywacyjnych z osobami opuszczającymi Izbę w zakresie szkodliwości spożywania alkoholu oraz informowanie o sposobach i możliwościach podjęcia leczenia należy do zadań kierownika zmiany lub lekarza (§ 10 pkt 1 Regulaminu). Jednakże w ocenie pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, szereg czynności związanych ze zwolnieniem pacjenta z Izby powoduje, że zadania te mogą być pomijane lub realizowane przez wyznaczone w Regulaminie osoby nierzetelnie, w tzw. „pośpiechu”. Wskazane jest zatem nawiązanie współpracy z psychologiem/terapeutą, dysponującym pełną wiedzą w zakresie leczenia uzależnienia, którego praca skupiałaby się wyłącznie na przeprowadzaniu rozmów profilaktycznych i motywacyjnych z pacjentami Izby. W chwili obecnej profilaktyka przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu oraz jego

skutkom, realizowana w Izbie, sprowadza się do udostępniania pacjentom ulotek informacyjnych Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień w Rzeszowie oraz Grupy AA „Orion”.

Opiekę lekarską nad pacjentami Izby sprawuje 5 lekarzy pracujących w systemie 24-godzinnym. Po wykonaniu badania atestowanym alkometrem pacjenci przyjmowani są do Izby. Jeśli nie ma zgody na to badanie, przyjęcie odbywa się na podstawie obrazu klinicznego.

Opłata za pobyt w Izbie wynosi 250 zł. Jeżeli osoba umieszczona posiada przy sobie pieniądze, dokonuje się potrącenia należności za pobyt, pozostawiając jednakże kwotę niezbędną na powrót do miejsca zamieszkania i posiłek. Ściągalność opłat od pacjentów w 2009 r. oszacowano na 50%.

3. Ogląd Izby.

Budynek Izby połączony jest z Centrum Profilaktyki i Terapii Uzależnień. Do dyspozycji Izby pozostaje w całości parter, gdzie znajdują się pomieszczenia przeznaczone dla pacjentów oraz część administracyjna. Stan budynku zarówno zewnętrzny, jak i wewnętrzny można określić jako dobry. W ciągu 2008 r. kompleksowym remontem objęto pokój przyjęć pacjentów oraz ambulatorium. Z kolei w 2009 r. i 2010 r. wyremontowano część administracyjną, pomieszczenie socjalne dla pracowników oraz pralnię. W salach dla pacjentów odświeżono ściany, a także wymieniono wentylację. Dyrektor placówki poinformował, iż planowany jest także remont ogrodzenia, elewacji i wejścia do budynku a także jego ocieplenie.

Pokój przyjęć usytuowany jest bezpośrednio przy wejściu. Znajdują się w nim ławki i stolik. Na ścianach zawieszono informacje dla osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej oraz potrzebujących pomocy (adresy punktów leczenia uzależnień, mitingów AA). W widocznym miejscu znajduje się również informacja dotycząca możliwości złożenia zażalenia na zasadność i legalność doprowadzenia do Izby. Pokój przyjęć bezpośrednio połączony jest z dyżurką, oddzielony od niej ścianką o wysokości ok. 1 metra. Na blacie łączącym pokój przyjęć z dyżurką pacjenci pozostawiają depozyt. Przyjęte do depozytu rzeczy osobiste, dokumenty, pieniądze oraz przedmioty

wartościowe są przechowywane w przeznaczonych do tego celu, numerowanych woreczkach, umieszczonych w szafie pancernej depozytu. Dyżurka wyposażona jest w biurka i krzesła. W dyżurce przechowywana jest także część dokumentacji placówki.

Leki i aparatura medyczna przechowywane są w ambulatorium. Jest to przestronne pomieszczenie oddzielone za pomocą szyb z trzech stron: od pokoju przyjęć oraz przeciwległych korytarzy, na których odpowiednio znajdują się sale dla pacjentów i pokoje administracji. Szyby od strony korytarzy zasłonięte są żaluzjami. Tego typu osłonięcie wnętrza ambulatorium konieczne jest również od strony pokoju przyjęć. W obecnym stanie udzielanie świadczeń medycznych odbywa się w sposób nie zapewniający poszanowania intymności i godności osobistej pacjenta, gdyż jest on widoczny dla wszystkich osób wchodzących w tym czasie do Izby i znajdujących się w pokoju przyjęć lub dyżurce. Usytuowanie ambulatorium w centralnej części placówki powoduje również, iż pracownicy przechodzą przez nie „na skróty” przemieszczając się pomiędzy korytarzami a dyżurką i pokojem przyjęć. Ponadto, w ambulatorium znajduje się termos z napojem oraz naczynia jednorazowe przeznaczone dla osób umieszczonych w Izbie, po które każdorazowo pracownicy Izby wchodzą i pobierają dla pacjentów. Sytuacja taka powoduje, że podczas udzielania świadczeń zdrowotnych pacjent narażony jest na obecność osób innych aniżeli niezbędny personel medyczny. W ocenie pracowników Biura RPO należy również wyeliminować przypadki obecności osób doprowadzających podczas wstępnego badania osoby zatrzymanej. Analiza losowo wybranego zapisu monitoringu, dokonana podczas wizytacji, potwierdziła przypadek obecności w ambulatorium funkcjonariuszy Policji w czasie trwania badania medycznego osoby doprowadzonej.

Jednocześnie podkreślić należy, iż ambulatorium wyposażone jest w odpowiedni sprzęt medyczny, utrzymana jest w nim czystość i porządek. Znajduje się w nim specjalny wózek, który służy do przewiezienia, niezdolnego do poruszania się pacjenta do łazienki, a następnie do sali ogólnej. Ponadto, w pomieszczeniu tym jest urządzenie do pomiaru zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu (alkomat). W dniu wizytacji posiadał on ważne świadectwo wzorcowania (do dnia 2 marca 2011 r.). Badania przy pomocy alkometu są dobrowolne.

W Izbie są cztery 6-osobowe sale dla zatrzymanych mężczyzn (w tym jedna z nich przeznaczona dla nieletnich chłopców) oraz dwie sale dla kobiet: 2-osobowa i 3-osobowa (w razie konieczności jedna z nich wykorzystywana jest dla nieletnich dziewcząt). Sale wyposażone są w łóżka z materacami pokrytymi tworzywem nieprzepuszczającym wody i łatwo zmywalnym. W dniu wizytacji na każdym łóżku znajdowała się pościel. Dwa jednoosobowe pomieszczenia przeznaczone dla osób, których zachowanie stwarza poważne zagrożenie dla ich zdrowia lub życia, albo zdrowia i życia innych osób przebywających w Izbie, wyposażone są w łóżko z pasami. Z informacji uzyskanych od pracownika Izby wynika, iż od 30 listopada do dnia wizytacji odnotowano 3 przypadki umieszczenia pacjentów w tych pomieszczeniach.

Ściany wyżej wymienionych pomieszczeń zostały pomalowane jasną farbą olejną. Są one czyste, bez widocznych uszkodzeń. Nad drzwiami wejściowymi do każdej z sal dla zatrzymanych umiejscowiono zabezpieczony przed uszkodzeniami punkt świetlny, który gwarantuje odpowiednie oświetlenie. Ponadto, w pokojach zamontowano uchylne okna, zabezpieczone od wewnątrz siatką stalową. Kaloryfery także zabezpieczono siatką. Temperatura panująca w opisywanych pomieszczeniach nie wzbudziła zastrzeżeń przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich.

Na wyposażeniu Izby znajdują się odzież zastępcza dla pacjentów. Na czas pobytu w placówce osoby zatrzymane otrzymują koszulę z tkaniny, która nie posiada z przodu żadnego zapięcia (suwaka lub guzików). W ocenie pracowników Biura RPO, taka odzież uniemożliwia osłonięcie intymnych części ciała i może powodować znaczny dyskomfort dla osób zatrzymanych. Ponadto, z informacji uzyskanych od Dyrektora placówki wynika, że Izba dysponuje również odzieżą używaną, która wydawana jest osobom opuszczającym placówkę a nie posiadającym właściwego odzienia.

Do dyspozycji zatrzymanych są dwie (odrębne dla mężczyzn i kobiet) szatnie połączone z węzłami sanitarno – higienicznymi. Szatnie są w bardzo dobrym stanie, wyposażone zostały w szafki oraz ławki. W skład węzłów sanitarno-higienicznych wchodzi toalety, umywalki oraz natryski. Ściany w tych pomieszczeniach wyłożone są

glazurą. W dniu wizytacji przy każdej umywalce było mydło oraz ręczniki. Sanitariaty były utrzymane w czystości, ich stan nie budził zastrzeżeń.

Z informacji uzyskanych od Dyrektora Izby wynika, że w placówce nie stosuje się praktyki przymusowego rozbierania i mycia pacjenta. Jednakże, podczas analizy wskazanego wyżej nagrania z monitoringu, przedstawiciele RPO zauważali przypadek przymusowego rozebrania zatrzymanej kobiety. Zgodnie z zapisem z monitoringu, powyższe czynności rozpoczęła kobieta (pełniąca wówczas dyżur porządkowa), zaś w chwili stawiania oporu przez pacjentkę, rozbieranie kontynuował opiekun zmiany w obecności porządkowej. Ponadto, zaniepokojenie pracowników Biura RPO wzbudził fakt, iż pacjentka nie otrzymała odzieży zastępczej. Do sali doprowadzona została jedynie w spodniach.

W Izbie znajdują się dwa magazyny przeznaczone do przechowywania czystej i brudnej bielizny pościelowej oraz środków dezynfekujących i środków czystości. Ponadto, wyodrębniono pomieszczenie, w którym mieści się pralnia wyposażona w 3 pralki, suszarkę oraz magiel.

Pomieszczenia Izby udostępnione dla osób doprowadzonych nie są wyposażone w urządzenia dla osób niepełnosprawnych ruchowo.

5. Analiza dokumentacji Izby.

Strukturę organizacyjną Izby reguluje Regulamin organizacyjny i Statut Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie. Szczegółowy zakres działania wewnętrznych komórek organizacyjnych oraz procedurę przyjmowania i opieki nad osobami nietrzeźwymi określa Regulamin wewnętrzny Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie, zatwierdzony przez Prezydenta Miasta Rzeszowa. Wyżej wymienione dokumenty sporządzone zostały w we właściwy sposób, zgodnie z przepisami rozporządzenia. W Izbie znajduje się egzemplarz dokumentu pod nazwą „Prawa osób przebywających w Izbie Wytrzeźwień w Rzeszowie”, zawierający katalog praw pacjentów, sformułowanych w sposób czytelny i zrozumiały. W ocenie przedstawicieli RPO powinien on znajdować się w miejscu dostępnym dla osób przebywających w placówce, tak by mogły zapoznać się z nim w trakcie swojego pobytu w Izbie.

Z danych statystycznych zawartych w sprawozdaniu z działalności Izby Wyrzeźwień wynika, że w 2009 r. do Izby przyjęto 6578 osób, w tym: 6233 mężczyzn, 345 kobiety, 69 chłopców oraz 8 dziewcząt, 78 osobom odmówiono przyjęcia.

W dniu 16 września 2010 r. Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Rzeszowie przeprowadził kontrolę sanitarną w Izbie Wyrzeźwień, w wyniku której nie stwierdzono nieprawidłowości.

Jak ustalono, w 2009 r. miał miejsce jeden zgon pacjenta, zaś w 2010 r. nie odnotowano żadnych wypadków nadzwyczajnych ani przypadków samoagresji. Z informacji uzyskanych od Dyrektora placówki wynika, iż w tym roku nie prowadzono postępowań sądowych i dyscyplinarnych przeciwko Izbie i jej pracownikom.

7. Wnioski.

Po dokonaniu oglądu pomieszczeń Izby, przeanalizowaniu dokumentacji zebranej podczas wizytacji oraz wysłuchaniu Dyrektora placówki stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących osobom umieszczanym w Izbie należy:

1. zaprzestać praktyki przymusowego rozbierania pacjentów, która może prowadzić do ich poniżającego traktowania oraz uwrażliwić pracowników Izby na postępowanie z osobami w niej umieszczonymi z poszanowaniem godności ludzkiej;
2. zapewnić pacjentom prawo do poszanowania intymności i godności osobistej w trakcie udzielanych świadczeń zdrowotnych poprzez wykonywanie ich w pomieszczeniu osłoniętym;
3. wyeliminować przypadki udzielania świadczeń zdrowotnych w obecności osób innych aniżeli niezbędny personel medyczny;
4. rozważyć możliwość wymiany odzieży zastępczej na taką, która w pełni umożliwiałaby osłonięcie intymnych części ciała;
5. pomieszczenia Izby, udostępnione dla osób doprowadzonych, wyposażyć w urządzenia dla osób niepełnosprawnych ruchowo;

6. stworzyć odpowiednie warunki do przechowywania napojów przeznaczonych dla pacjentów;

7. nawiązać współpracę z psychologiem/terapeutą, który realizowałby cele określone w § 18 pkt 5 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192, ze zm.);

8. dokument „Prawa osób przebywających w Izbie Wytrzeźwień w Rzeszowie” umieścić w miejscu dostępnym dla osób przebywających w placówce, tak by mogły zapoznać się z nim w trakcie swojego pobytu w Izbie.

W odpowiedzi na powyższe wnioski i zalecenia **Z-ca Prezydenta Miasta Rzeszów** oraz **Dyrektor wizytowanej placówki** udzielili następujących wyjaśnień:

Dyrektor Izby przeprowadził z pracownikami, mającymi bezpośredni kontakt z pacjentem, rozmowy uwrażliwiające ich na sprawę poszanowania godności człowieka. Dyrektor zapewnił, że nie powtórzy się w Izbie Wytrzeźwień w Rzeszowie problem przymusowego rozbierania pacjenta. Sytuacja nagrana przez system monitoringu miała charakter incydentalny, co nie oznacza, że nie była naganna. Ponadto, Dyrektor placówki został zobowiązany przez Prezydenta Miasta do zwiększenia nadzoru nad pracownikami w tym zakresie.

Szyby w ambulatorium zostały wyklejone białą, mleczną folią. W wejściu zamontowano przesuwaną zasłonę. Wprowadzono zakaz wstępu do ambulatorium osobom nieuprawnionym, w tym również funkcjonariuszom Policji. W tym celu przeprowadzone zostały stosowne rozmowy z Komendantem Miejskiej Policji w Rzeszowie. Zakaz jest bardzo ściśle przestrzegany. Odzież zastępcza zostanie wymieniona. Aktualnie trwają poszukiwania jednorazowych koszul, które zapewnią zasłonięcie intymnych części ciała. Izba Wytrzeźwień ma na wyposażeniu nosze oraz wózek inwalidzki. Ponadto, w toaletach i pod prysznicami zamontowano stosowne uchwyty dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Napoje przeznaczone dla pacjentów przeniesiono na korytarz do tzw. hotelowej części Izby. Dyrektor Izby

został zobowiązany do nawiązania współpracy z SP ZOZ Centrum Profilaktyki i Terapii Uzależnień (jednostką organizacyjną Miasta, która ma siedzibę w tym samym budynku) w zakresie motywowania pacjentów Izby do podjęcia leczenia odwykowego. Dokument „Prawa osób przebywających w Izbie Wyrzeźwień w Rzeszowie” został wydrukowany i umieszczony w holu Izby tak, by były widoczne dla każdego pacjenta.

Dyrektor wizytowanej placówki w szczegółowej odpowiedzi wskazał, iż wszystkie wnioski i uwagi zawarte w Informacji zostały wnikliwie przeanalizowane i posłużyły podniesieniu jakości świadczonych przez Izbę usług. Niezwłocznie po wizytacji przystąpiono w Izbie do realizacji zaleceń wydanych w następstwie wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji.